

Người Thái và thổ cẩm

Cơm Lam, Rượu Cần, Múa Xoè... ấy là những đặc sản nổi tiếng mà bạn có dịp thường thức vào những dịp lên thăm Sơn La. Một thứ đặc sản khác của vùng đất này mà du khách không thể không nhắc tới là thổ cẩm. Đó là món quà kỷ niệm quý giá, mang đậm nét đẹp của vùng sơn cước. Sơn La nổi tiếng với những cô gái Thái xinh đẹp, múa xoè hay. Hơn thế nữa, họ còn rất khéo tay trong việc làm thổ cẩm. Đến nơi nào của Sơn La bạn cũng có thể dễ dàng tìm thấy một chiếc khung cửi dệt vải thổ cẩm. Các cô gái Thái trước khi về nhà chồng phải biết dệt thổ cẩm và thêu thùa. Bằng chứng là trước khi về làm dâu họ phải tự tay làm tặng bố mẹ chồng một bộ chăn đệm, trong đó có một chiếc khăn Piêu tặng mẹ chồng. Điều này nói lên rằng, người Thái coi thổ cẩm là một phần trong đời sống vật chất và tinh thần của mình.

Đến bản Thèn Luông, Yên Châu, Sơn La, vào thăm một gia đình người Thái, bạn có dịp chiêm ngưỡng những chồng chăn đệm sắc sỡ, được trang trí bằng thổ cẩm. Đó là kết quả công sức bao tháng ngày của các bà, các chị người Thái bản Thèn Luông. Người Thái bản Thèn Luông tự hào vì sản phẩm vải thổ cẩm của mình. Cầm trên tay mảnh vải thổ cẩm bạn có thể cảm nhận được màu xanh của cây cối, màu vàng, trắng, hồng, đỏ của hoa rừng, màu vàng rực rỡ của ánh nắng mặt trời. Những đường nét hoa văn trên mảnh vải thổ cẩm thể hiện nét

đẹp tâm hồn của người phụ nữ Thái.

Những người phụ nữ Thái, hàng ngày vất vả với việc làm nương rẫy, ruộng vườn, có thời gian rảnh rỗi là họ dành cho việc làm thổ cẩm. Vì thế mỗi đường nét thêu trên mảnh vải còn thấm đượm tình yêu lao động, yêu quê hương, đất nước của người phụ nữ Thái. Đó còn là đức tính cần cù, hay lam, hay làm và khéo léo của người Thái. Vì thổ cẩm được dệt hoàn toàn bằng tay nên độ chặt, lỏng, mềm cứng của sản phẩm đều có thể theo ý muốn của người làm ra nó. Họ có thể dệt nên những miếng thổ cẩm để trang trí cho từng loại sản phẩm mà họ cần.

Tính cách và tuổi tác được thể hiện rất rõ trên những sản phẩm thổ cẩm của người Thái. Với những cô gái Thái đang yêu thì không thể giấu nổi tình cảm của mình bằng những gam màu sáng chủ đạo. Còn những người phụ nữ lớn tuổi thì thiên về những gam màu trầm, về những đường nét rần rỏi và đậm nét suy tư.

Nghề dệt thổ cẩm của người Thái Sơn La đã có từ rất lâu đời. Trước đây, khi kinh tế chưa phát triển, sản phẩm thổ cẩm được làm ra chủ yếu để phục vụ nhu cầu trong gia đình, làm của hồi môn khi con gái về nhà chồng, và một phần để trao đổi theo phương thức vật đổi vật, phụ thêm cho kinh tế gia đình. Ngày nay, kinh tế thị trường đã phát triển, thổ cẩm đã có mặt trên thị trường, thậm chí nó còn được người tiêu dùng ở các thành phố lớn yêu thích. Nhưng không phải lúc nào người tiêu dùng ở thành phố cũng có thể mua được thổ cẩm của những người dân tộc, đặc biệt là của người Thái. Vì nhiều sản phẩm thổ cẩm đang bán ở các thành phố được dệt bằng các thiết bị công nghiệp nên chất lượng kém, chỉ dùng một hai lần đã có hiện tượng xô vải, bạc màu... Trong khi, thổ cẩm của người Thái dùng đến lúc sờn đường thêu và hồng vải nhưng các đường nét hoa văn vẫn gần như còn tốt. Thổ cẩm của người Thái và nhiều dân tộc khác chất lượng khá tốt nhưng lại không đủ để cạnh tranh trên thị trường. Vì hầu hết các sản phẩm thổ cẩm đều được làm thủ công. Khung dệt thổ cẩm thô sơ, được các bà, các chị tạo nên từ những thanh tre, ống nứa. Cách làm, công cụ thủ công như vậy nên sản phẩm tạo ra không được nhiều. Phần lớn chỉ là mặt chăn, mặt gối, riềm chăn đệm, ri đò, khăn Piêu...

Thổ cẩm của người Thái Sơn La với những họa tiết hoa văn phong phú, nhã nhặn đã chiếm được cảm tình của nhiều khách hàng trong nước và quốc tế. Nhưng hiện nay, Sơn La chưa có được những làng chuyên dệt thổ cẩm. Do sản xuất còn manh mún, tự phát nên nhiều sản phẩm tạo ra không phù hợp với thị hiếu của khách hàng. Hội Khoa học kinh tế tỉnh Sơn La đã cùng với các bản làng có nghề dệt thổ cẩm tìm ra hướng đi mới cho ngành sản xuất này. Trước hết là việc đầu tư có hiệu quả vào trang thiết bị sản xuất, thay đổi mẫu mã sản phẩm trên cơ sở những mô tuýp truyền thống, kết hợp với những nét hiện đại, tạo cơ hội để các gia đình các làng bản có nghề truyền thống được tham gia các hội trợ để tham khảo nhu cầu thị trường, thị hiếu tiêu dùng, nhằm cho ra đời các sản phẩm thích hợp.

Giữ được nghề dệt thổ cẩm là giữ được những nét văn hoá cổ truyền của người Thái. Nếu biết kết hợp giữa tính dân tộc và tính hiện đại thì nghề dệt thổ cẩm ở Sơn La sẽ tạo được những mặt hàng kinh tế cao, có giá trị trên thị trường. Người Thái Sơn La tự hào vì có sản phẩm thổ cẩm. Qua bao đời nay đã chứng tỏ một điều thổ cẩm là thứ không thể thiếu trong đời sống vật chất và tinh thần của người Thái. Nó là biểu tượng của văn hoá Thái.

VỮ HẠNH